

Eylemlerde Çocuklar Gibi Şendik

Selçuk Erez



I

27 MAYIS 1960 DARBESİ

İsmail / Taksim, İstanbul

Dünya Tıp Talebe Dernekleri Federasyonu'nun kongresi 1954 yazında İstanbul'da toplanacaktı. Düzenleme komitesinin üyeleri hemen her gün bir araya geliyor, yapılanları tartışıyordu. O günkü toplantıda, doktor çıkmasına iki staj kalmış olan Orhan, son günlerde yaptıklarını anlattı: "Misafirlerin kalacakları dört otelin tümüne telefon ettim. Her şey tamam."

Hekim adaylarından Alber Kalderon da çevirmenle konuştuğunu, kongre sırasında yapılacak sergi, müze gezilerinin ayrıntılarının da saptandığını söyledi. Tüm bunlar, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, bir sene önce ayrılacağı sözü verilen ödenekle gerçekleştirilecekti.

"Bakanlıktan hâlâ ses çıkmıyor. Sözlerini tutarlar elbette. Ancak, Müsteşar'ın sekreteri, her arayışında, 'Notunuzu ileteceğim', 'Sizi arayacağım' diyor ama arayan yok!"

Organizasyon komitesi çok gergindi: Kongre tarihi yaklaştığı hâlde bakanlık, vadettiği ödeneği bir türlü yollamıyordu. Kongreye yedi gün kala bakanlıktan telefon edildi, düzenleme kurulu üyelerinin ertesi gün İstanbul'a gelecek olan iktidardan, yani Demokrat Partili üç milletvekiliyle görüşmeleri istendi.

"Nerede görüşeceklermiş?"

"Meşrutiyet Caddesi'nde Kilim Otelinde."

"Söz verdikleri ödeneği vermek için geliyorlardır."

Vekillerle buluştuğumuzda amacın başka olduğunu anladık: Vekillerden biri, Sadık Erdem, ödeneğin bize, Demokrat Parti'nin Vatan Cephesi'ne kaydolursak verileceğini, aksi tak-

dirde ödenmeyeceğini söyledi. O sıralarda Demokrat Parti rejimi gittikçe faşistleşiyordu. Bir süredir radyodan günde birkaç kez, partilerinden olmayan vatandaşların kitleler hâlinde gelecek kendilerine katıldığı anlatılıyor ve o gün katılanların adları okunuyordu. Arada ölmüşlerin adlarının da okunduğunu, birçok “katılan”ın tehditle, şantajla listeye eklendiğini biliyorduk.

“Bu durumda kongre toplanmaz; biz de yola çıkmış bulunan çok sayıda katılımcıya kongrenin neden iptal edildiğini anlatırız.”

“Bu iş öyle basit değil! Hakkınızda Türkiye’yi küçük düşürme nedeniyle dava açılır. Cezası -herhalde bilmiyorsunuz- ağırdır!”

“Biz bu kongreyi sizin verdiğiniz söze güvenerek düzenlemiştik.”

“Belgeniz var mı?”

“Yok!”

“Öyleyse yetkiniz olmadığı hâlde uluslararası kongre düzenlemiş ve Türkiye’yi rezil etmiş olursunuz ve cezasını çekersiniz.”

Biz oradan ayrılırken vekillerden biri kartını verdi, “Yerinizde olsam bu inattan vazgeçerim” dedi. “Beni ararsanız meseleyi düzeltiriz.”

Adamı aramadık, Vatan Cephesi’ne katılmadık, gelenleri en ucuz Sirkeci otellerinde ve bir tanıdığın sahibi olduğu okulun yatakhaneinde yatırdık; toplantıları, otel salonları yerine, Türkiye Milli Talebe Federasyonu’nun Çağaloğlu’ndaki binasında gerçekleştirdik. Tabii ki bu durumun nedenlerini de gelenlere tüm ayrıntılarıyla anlattık.

İstanbul’a gelip “Vatan Cephesi”ne katılmamız için şantaj yapanlar, partilerinin, demokrasiyi anlamamış, içlerine sindirememiş yöneticilerinin, politikada o güne kadar yaptıklarından esinleniyor, iktidarlarını bu tür davranışlarla sürdürebileceklerini sanıyorlardı.

Birkaç milletvekilli küçük bir parti olan Millet Partisi'nin başkanı, Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşı'ydı; güzel konuşur, iyi muhalefet yapardı. Güzel konuşan tek bir muhalife bile tahammül edemeyen Adnan Menderes, 1954 seçimlerinde Millet Partisi'ne oy verdiği için Kırşehir'i cezalandırdı, il olan Kırşehir'i ilçe yaparak Nevşehir'e bağladı. O seçimde CHP'ye oy veren Malatya, ilçe yapılamadı ama başka biçimde cezalandırıldı: Kırpıldı, Adıyaman ilçesi, Malatya'dan koparılıp il yapıldı.

Adı, "Demokrat" olan partinin liderleri, iktidara, "Yeter söz milletindir!" diyerek gelmiş oldukları hâlde, kısa süre sonra demokratlığı pek kavramamış olduklarını gösteren kararlar vermeye, tutumlar sergilemeye başlamışlardı.

Tıp Talebeleri Kongresi'ni izleyen aylarda Demokrat Parti'nin, demokrasiden koşar adım uzaklaştığına şahit oluyorduk. Sözelimi, muhalefet lideri İnönü, Uşak'a gitmek istediğinde o kentin valisi yolunu kesmişti.

Evimize *Milliyet* gazetesi gelirdi. Babam o gün işe gitmeden önce ayaküstü göz attığı *Milliyet*'teki haberi görünce döndü, geldi bir koltuğa oturdu: "İşler kötüleşiyor!"

"Ne olmuş?"

"İsmet İnönü, Uşak'ta trene binerken bir Demokrat Partili'nin attığı taşla başından hafifçe yaralanmış. *Milliyet* böyle diyor."

"Yaralanmış ama hafifceymiş."

"Böyle eşekliğin hafifi, ağırlı olur mu? Bugün atılan taş hafif yaralar, yarınki öldürür."

O sıralarda muhalefet partisine ait haberlerin yazılması yasaklandı; birçok gazeteci hapse atıldı. İktidar, Cumhuriyet Halk Partisi'ni silahlı ayaklanma düzenlemekle suçladı.

Adnan Menderes'in baskıcı rejimi, ülkede, özellikle üniversitelerde tepkilere yol açmaya başlamıştı. Üniversiteler

kapatıldı. Amaç, öğrencilerin bir araya gelerek hükümeti kı-nayan eylemler yapmalarını engellemekti.

İstanbul Tıp Fakültesi'nde dördüncü sınıf öğrencisiydim. Bir gün öğleden sonra Beyoğlu'nda, Galatasaray'a doğru yürüyordum. Birdenbire önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan sesler yükseldi: Kalabalık bir genç topluluğu bir ağızdan bir ezgi söylemeye başladılar.

*Olur mu, böyle olur mu?
Kardeş kardeşi vurur mu?
Kahrolası diktatörler,
Bu dünya size kalır mı?*

Büyükbabamın katıldığı Plevne Savaşı için bestelenmiş olan eski bir marşın melodisiyle söylenen bu sözler içimi titretti. Bu şarkıyı bize, içini çekip büyükbabamı, “Ata binip gittiğinde arkasından bakınca iki şakağını aşan burma bıyıkları görünürdü” diye anlatan babaannem söylerdi.

*Tuna suyu akmam diyor,
Etrafımı yıkmam diyor.
Anlı şanlı Osman Paşa,
Plevne'den çıkmam diyor.*

Bu sözler, bu melodi beni, üstüme alaylarla, taburlarla, top-larla, tüfeklerle gelecek düşmana karşı bile yürütürdü; topum tüfeğim olmasa bile yürütürdü.

Tünel'e doğru değil, aksi yöne, kalabalığın aktığı tarafa çevirdim yüzümü: Bu türküyü söyleyenlerle beraber caddeye indim, bütün caddeyi doldurarak trafiği tıkayan bir öğrenci selinde kayboldum. Anımsadığım eylemlerin en güzeliydi: Bin eylemci o gün biz, çocuklar gibi şendik.